

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (deveti senat)

z dne 20. aprila 2023 *

„Predhodno odločanje – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Direktiva 93/13/EGS – Členi od 3 do 6 – Merila za presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja – Zahteva po preglednosti – Pogodba o skupinskem zavarovanju – Trajna invalidnost potrošnika – Obveznost obveščanja – Nesporočitev pogoja o omejitvi ali izključitvi iz kritja zavarovanega tveganja“

V zadevi C-263/22,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Supremo Tribunal de Justiça (vrhovno sodišče, Portugalska) z odločbo z dne 8. aprila 2022, ki je na Sodišče prispela 20. aprila 2022, v postopku

Ocidental – Companhia Portuguesa de Seguros de Vida SA

proti

LP,

ob udeležbi

Banco Comercial Português SA,

Banco de Investimento Imobiliário SA,

SODIŠČE (deveti senat),

v sestavi L. S. Rossi, predsednica senata, S. Rodin, sodnik, in O. Spineanu-Matei (poročevalka), sodnica,

generalni pravobranilec: P. Pikamäe,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za LP E. Abreu, advogada,

* Jezik postopka: portugalsčina.

- za portugalsko vlado P. Barros da Costa, L. Medeiros, A. Pimenta in A. Rodrigues, agentke,
- za Evropsko komisijo I. Melo Sampaio, I. Rubene in N. Ruiz García, agenti,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 3(1) in (3), člena 4(2) in člena 5 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288, in popravek v UL 2019, L 214, str. 25).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Ocidental – Companhia Portuguesa de Seguros de Vida SA (v nadaljevanju: Ocidental), zavarovalnico s sedežem na Portugalskem, in LP, potrošnico, ker je navedena zavarovalnica zavrnila plačilo obrokov posojilne pogodbe zaradi trajne invalidnosti navedene potrošnice kot zavarovane osebe, ker naj bi bila zavarovalna pogodba med družbo Ocidental in LP nična oziroma naj se ne bi uporabila.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V šestnajsti in dvajseti uvodni izjavi Direktive 93/13 je navedeno:

„[...] je treba pri oceni dobre vere zlasti posvečati pozornost moči pogajalske pozicije strank, ali je bil potrošnik spodbujen v strinjanje s pogodbenim pogojem in ali je bilo blago ali storitve prodano ali dobavljeno na posebno naročilo potrošnika; ker zahtevo dobre vere lahko izpolni prodajalec ali dobavitelj, če posluje lojalno in pravično z drugo stranko, katere zakonite interese mora upoštevati;

[...]

[...] morajo biti pogodbe sestavljene v jasnem, razumljivem jeziku, [...] mora potrošnik imeti možnost preučiti [seznaniti se z] vse[mi] pogoj[i] in [...] mora v dvomu prevladati razlaga, ki je za potrošnika najbolj ugodna“.

- 4 Člen 3 te direktive določa:

„1. Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nepoštenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

[...]

3. Priloga vsebuje okvirni in nedokončani seznam pogojev, ki lahko štejejo za nepošteno.“

5 Člen 4 navedene direktive določa:

„1. Brez poseganja v člen 7 je treba nepoštenost pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

2. Ocena nepoštenosti pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.“

6 Člen 5 iste direktive določa:

„Pri pogodbah, v katerih so vsi ali nekateri pogodbeni pogoji, ki so ponujeni potrošniku, pisni, morajo biti ti pogoji vedno sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku. V dvomu glede pomena pogoja, prevlada razlaga, ki je za potrošnika najbolj ugodna. To pravilo o razlagi ne velja v okviru postopkov iz člena 7(2).“

7 Člen 6(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.“

8 Priloga k tej direktivi, naslovljena „Pogoji iz člena 3(3)“, določa:

„1. Pogoji, katerih cilj ali učinek je:

[...]

(i) nepreklicno zavezovanje potrošnika k pogojem, za katere ni imel prave možnosti, da bi se z njimi seznanil pred sklenitvijo pogodbe;

[...]

[...]“

Portugalsko pravo

Uredba-zakon št. 176/95

- 9 Člen 4 Decreto-Lei n° 176/95 (Estabelece regras de transparência para a actividade seguradora e disposições relativas ao regime jurídico do contrato de seguro) (uredba-zakon št. 176/95 o določitvi pravil glede preglednosti zavarovalne dejavnosti in določb o zavarovalni pogodbi), z dne 26. julija 1995 (*Diário da República* I, serija I-A, št. 171, z dne 26. julija 1995, str. 4740), naslovljen „Skupinsko zavarovanje“, določa:

„1. V zvezi s skupinskim zavarovanjem je zavarovalec dolžan obvestiti zavarovance o dogovorjenih kritjih in izključitvah, obveznostih in pravicah v primeru škodnega dogodka ter vseh naknadnih spremembah, do katerih lahko pride na tem področju, v skladu z obrazcem, ki ga pripravi zavarovalnica.

2. Zavarovalec mora dokazati, da je posređoval informacije iz prejšnjega odstavka.

3. Če zavarovalec pri skupinskem zavarovanju, ki se plačuje s prispevki, ne ravna v skladu z določbami zgornjega odstavka 1, mora na svoje stroške plačati tisti del premije, ki pripada zavarovancu, ne da bi ta izgubil katero koli vrsto kritja, dokler ne dokaže, da je izpolnil to obveznost.

4. Pogodba lahko določa, da zavarovalnica prevzame obveznost obveščanja zavarovancev iz odstavka 1.

5. V primeru skupinskega zavarovanja mora zavarovalnica zavarovancem na njihovo zahtevo zagotoviti vse informacije, potrebne za pravilno razumevanje pogodbe.“

Uredba-zakon št. 446/85

- 10 Člen 5 Decreto-Lei n.º 446/85 (Institui o regime jurídico das cláusulas contratuais gerais) (uredba-zakon št. 446/85 o pravni ureditvi splošnih pogodbenih pogojev) z dne 25. oktobra 1985 (*Diário da República* I, serija I-A, št. 246, z dne 25. oktobra 1985, str. 3533), naslovljen „Sporočanje“, določa:

„1. Celotno besedilo splošnih pogodbenih pogojev je treba sporočiti zavarovancem, ki jih zgolj podpišejo oziroma sprejmejo.

2. Splošni pogodbeni pogoji morajo biti posređovani z ustreznimi sredstvi in toliko vnaprej, da se lahko vsaka običajno skrbna oseba učinkovito in v celoti seznani z njimi, ob upoštevanju zneska pogodbe ter obsega in zapletenosti klavzul.

3. Pogodbena stranka, ki drugi stranki predloži splošne pogodbene pogoje, mora dokazati, da jo je o njih ustrezno in dejansko obvestila.“

11 Člen 8 te uredbe-zakona določa:

„Šteje se, da so iz posameznih pogodb izključeni:

(a) pogoji, ki niso bili sporočeni v skladu s členom 5;

[...]“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 12 LP in njen zakonec sta pri Banco de Investimento Imobiliário SA (v nadaljevanju: banka) sklenila posojilno pogodbo. V tem okviru sta pristopila k pogodbi o skupinskem zavarovanju (v nadaljevanju: zavarovalna pogodba), dogovorjeni med to banko kot zavarovalcem in zavarovalnico Ocidental, na podlagi katere bi morala ta zavarovalnica plačati obroke te posojilne pogodbe v primeru trajne nezmožnosti za delo LP.
- 13 Med izvajanjem navedene posojilne pogodbe je LP postala trajno nezmožna za delo. Družba Ocidental pa je zavrnila izpolnitev te zavarovalne pogodbe, ker naj bi bila ta nična zaradi nepravilnih in/ali nepopolnih izjav o zdravstvenem stanju LP ob sklenitvi navedene zavarovalne pogodbe. Družba Ocidental se je sklicevala tudi na uporabo določil zadnjenavedene pogodbe glede izključitve kritja tveganja trajne nezmožnosti zavarovanca zaradi bolezni, ki so obstajale pred sklenitvijo iste zavarovalne pogodbe.
- 14 LP je vložila tožbo, s katero je v bistvu predlagala, naj se družbi Ocidental naloži, da banki plača znesek posojila, ki je ostal dolgovan po datumu, ko je bila ugotovljena njena trajna nezmožnost za delo, in naj njej povrne obroke posojila, ki sta jih morala od tega datuma ona in njen zakonec sama plačati banki. V skladu z navedbami v predlogu za sprejetje predhodne odločbe je LP v utemeljitev svoje tožbe trdila, da je zdravstvene informacije iz ponudbe za pristop k zavarovalni pogodbi izpolnil uslužbenec banke, ki ji je predložil to pogodbo v podpis, da sama ni izpolnila nobenega vprašalnika v zvezi s svojim zdravstvenim stanjem in da je podpisala to ponudbo za pristop. Noben pogoj v zvezi z izključitvijo kritja zavarovanega tveganja naj ji ne bi bil niti prebran niti pojasnjen. Zato naj bi bilo treba pogoje o izključitvi šteti za neobstoječe in brez pravnih učinkov.
- 15 Banki je bila dovoljena intervencija v postopku v podporo predlogom LP.
- 16 Prvostopenjsko sodišče je menilo, da je zavarovalna pogodba nična zaradi nepravilnih ali nepopolnih navedb LP, in je njeno tožbo zavrnilo.
- 17 Tribunal da Relação do Porto (pritožbeno sodišče v Portu, Portugalska), ki je na podlagi uredbe-zakona št. 446/85 – vendar ne da bi preučilo vprašanje v zvezi s posebnimi predpisi o skupinskih zavarovanjih, ki jih je uvedla uredba-zakon št. 176/95 – v bistvu menilo, da je zavarovalna pogodba veljavna, da pa je treba pogoje o izključitvi kritja zavarovanega tveganja šteti za neobstoječe, ker niso bili sporočeni LP, je pritožbi LP zoper to zavrnilno odločbo delno ugodilo.
- 18 Družba Ocidental je zoper to odločbo vložila pritožbo pri Supremo Tribunal de Justiça (vrhovno sodišče, Portugalska), ki je predložitveno sodišče.

- 19 To sodišče meni, da je osrednje vprašanje v postopku v glavni stvari to, ali mora v okoliščinah, kakršne so te v postopku v glavni stvari, zavarovalnica stranki, ki pristopi k zavarovalni pogodbi, sporočiti pogoje te pogodbe, vključno s pogoji o neveljavnosti te pogodbe in pogoji, ki se nanašajo na izključitev ali omejitev kritja zavarovanega tveganja. Poleg tega naj bi bilo treba vedeti tudi, če bi imel tako obveznost sporočanja zavarovalec, ali je mogoče neizpolnitev te obveznosti zavarovalca, v tem primeru banke, uveljavljati zoper zavarovalnico.
- 20 V zvezi s tem predložitveno sodišče poudarja, da portugalska sodna praksa ni enotna. V skladu z enim od pristopov je zakonodajna ureditev v zvezi s skupinskimi zavarovanji, uvedena z uredbo-zakonom št. 176/95, posebna ureditev, ki izključuje uporabo splošne ureditve glede pogojev, ki niso bili dogovorjeni posamično, določene z uredbo-zakonom št. 446/85. Iz tega naj bi izhajalo, da zavarovalnice ne zavezujejo obveznosti obveščanja in sporočanja splošnih pogojev iz pogodbe o skupinskem zavarovanju – ki naj bi ju v skladu s členom 4 uredbe-zakona št. 176/95 imel zavarovalec – in da torej zavarovanec neizpolnitve teh obveznosti ne more uveljavljati proti zavarovalnici.
- 21 V skladu z drugim pristopom iz sodne prakse naj ta posebna ureditev ne bi izključevala uporabe splošne ureditve, določene z uredbo-zakonom št. 446/85. Ta naj bi nalagala obveznost sporočanja splošnih pogojev te pogodbe zavarovancem in izključitev teh pogojev v primeru neizpolnitve te obveznosti. Tako je treba po mnenju predložitvenega sodišča šteti, da bodisi zavarovalnico zavezujejo navedene obveznosti obveščanja in sporočanja bodisi da je mogoče to, da zavarovalec ne spoštuje istih obveznosti, uveljavljati proti zavarovalnici.
- 22 Predložitveno sodišče s sklicevanjem na sodno prakso Sodišča dvomi o združljivosti prvega pristopa, navedenega v točki 20 te sodbe, s polnim učinkom, ki ga mora nacionalno sodišče dati varstvu potrošnikov, zagotovljenemu z Direktivo 93/13, zlasti glede na njegovo obveznost presoje preglednosti in nepoštenosti pogodbenih pogojev.
- 23 V teh okoliščinah je Supremo Tribunal de Justiça (vrhovno sodišče) prekinilo postopek in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali je treba člen 5 Direktive [93/13], ki določa, da morajo biti *„pogoji, ki so ponujeni potrošniku, [...] vedno sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku“*, glede na *dvajseto* uvodno izjavo te direktive razlagati tako, da zahteva, da mora imeti potrošnik vedno možnost seznanitve z vsemi pogoji?
2. Ali je treba člen 4(2) Direktive [93/13], ki kot pogoj za izključitev nadzora nad pogoji, ki se nanašajo na glavni predmet pogodbe, določa, da *„so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku“*, razlagati tako, da zahteva, da mora imeti potrošnik vedno možnost seznanitve s temi pogoji?
3. Ali v okviru nacionalne zakonodaje, ki omogoča sodni nadzor nad nepoštenostjo pogojev, ki niso bili dogovorjeni posamično in se nanašajo na opredelitev glavnega predmeta pogodbe: (i) člen 3(1) Direktive [93/13], razlagan v skladu s [točko 1(i)] okvirnega seznama iz člena 3(3) navedene direktive, nasprotuje temu, da bi lahko v okviru pogodbe o skupinskem zavarovanju, ki se plačuje s prispevki, zavarovalnica proti zavarovancu uveljavljala klavzulo, ki izključuje ali omejuje zavarovano tveganje ter ki mu ni bila sporočena in s katero se torej ni imel možnosti seznaniti; in to (ii) tudi če hkrati v primeru neizpolnitve obveznosti obveščanja/sporočanja pogojev nacionalna zakonodaja določa odgovornost zavarovalca za plačilo odškodnine za škodo, povzročeno zavarovancu, kar pa zavarovanca praviloma ne postavlja v položaj, v katerem bi bil, če bi bil upravičen do zavarovalnega kritja?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo in drugo vprašanje

- 24 Predložitveno sodišče s prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 4(2) in člen 5 Direktive 93/13 v povezavi z dvajseto uvodno izjavo te direktive razlagati tako, da mora imeti potrošnik vedno možnost, da se pred sklenitvijo pogodbe seznani s pogoji, ki se nanašajo na glavni predmet te pogodbe, oziroma z vsemi pogoji navedene pogodbe.
- 25 V skladu s členom 5, prvi stavek, te direktive morajo biti pogoji pogodbe, sklenjene s potrošnikom v pisni obliki, vedno sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku. Sodišče je že pojasnilo, da ima takšna zahteva enak obseg kot zahteva iz člena 4(2) navedene direktive, ki za izjemo iz zadnjenavedene določbe določa mehanizem nadzora nacionalnega sodišča nad nepoštenostjo teh pogojev, zlasti tistih, ki se nanašajo na glavni predmet pogodbe, če so navedeni pogoji sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku (glej v tem smislu sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točka 69, in z dne 3. marca 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, točka 46).
- 26 Sodišče je pojasnilo, da je treba zahtevo po preglednosti pogodbenih pogojev, kot izhaja iz teh določb, razlagati široko in da je ni mogoče zožiti zgolj na formalno in slovnično razumljivost teh pogojev. Ta zahteva določa, da mora biti povprečen potrošnik, ki je običajno obveščen ter razumno pozoren in preudaren, sposoben razumeti, kako tak pogoj konkretno deluje, in tako na podlagi natančnih in razumljivih meril oceniti morebitne pomembne ekonomske posledice tega pogoja za svoje obveznosti (glej v tem smislu sodbi z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-609/19, EU:C:2021:469, točki 42 in 43, in z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točki 63 in 64 ter navedena sodna praksa).
- 27 Glede tega, kdaj je treba potrošnika seznaniti s temi informacijami, je Sodišče že razsodilo, da je za potrošnika bistveno, da je pred sklenitvijo pogodbe seznanjen z informacijo glede pogodbenih pogojev in posledic te sklenitve, saj se ta potrošnik zlasti na podlagi te informacije odloči, ali se želi zavezati s pogoji, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik (glej v tem smislu sodbi z dne 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo in drugi, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točka 50 in navedena sodna praksa, in z dne 12. januarja 2023, D. V. (Odvetniška nagrada – načelo urne postavke), C-395/21, EU:C:2023:14, točka 39 in navedena sodna praksa).
- 28 Tako je Sodišče v primeru, kot je ta v postopku v glavni stvari, v katerem je potrošnik ob sklenitvi posojilne pogodbe pristopil k pogodbi o skupinskem zavarovanju, štelo, da je za potrošnika pri spoštovanju zahteve po preglednosti pogodbenih pogojev bistveno, da je pred sklenitvijo pogodbe seznanjen z informacijo glede pogojev zaveze, in zlasti, da se mu predstavijo posebnosti mehanizma kritja obrokov, dolgovanih posojilodajalcu, v primeru posojilojemalčeve popolne nezmožnosti za delo, tako da lahko ta potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih meril presodi, kakšne ekonomske posledice izhajajo iz tega zanj. Ta informacija in ta predstavitev sta namreč nujni za to, da potrošnik razume obseg zadevnega pogoja, vendar se od tega potrošnika pri sklepanju povezanih pogodb ne more zahtevati enaka stopnja skrbnosti glede obsega tveganj, zajetih s to zavarovalno pogodbo, kot če bi ločeno sklenil zadnjenavedeno pogodbo in to posojilno pogodbo (glej v tem smislu sodbo z dne 23. aprila 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, točki 41 in 48).

- 29 Ker pa zahteva po preglednosti pogodbenih pogojev, ki jo tako razlaga Sodišče, povzroči obveznost, da se potrošniku pred sklenitvijo pogodbe zagotovijo vse potrebne informacije, da lahko potrošnik razume ekonomske posledice teh pogojev in se ozaveščeno odloči, da se bo pogodbeno zavezal, ta zahteva nujno predpostavlja, da se lahko potrošnik z vsemi pogodbenimi pogoji seznani pred sklenitvijo te pogodbe.
- 30 Okoliščina, ali se ti pogoji nanašajo na glavni predmet te pogodbe ali ne, v zvezi s tem ni upoštevna. Da bi se namreč potrošnik v skladu s ciljem, ki se uresničuje z navedeno zahtevo po preglednosti, lahko ozaveščeno odločil, ali se želi zavezati s pogoji, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik, mora imeti pred sprejetjem take odločitve nujno možnost seznaniti se s celotno navedeno pogodbo, saj bodo vsi pogoji te pogodbe med drugim določali pravice in obveznosti, ki jih ima potrošnik na podlagi iste pogodbe. Sodišče je poleg tega že razjasnilo, da se ista zahteva po preglednosti uporablja tudi takrat, kadar se pogoj nanaša na glavni predmet pogodbe (glej v tem smislu sodbo z dne 3. marca 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, točki 46 in 47 ter navedena sodna praksa).
- 31 Taka zahteva po predhodni seznantvi z vsemi pogodbenimi pogoji je poleg tega jasno poudarjena v dvajseti uvodni izjavi Direktive 93/13, v skladu s katero ne le, da morajo biti pogodbe sestavljene v jasnem, razumljivem jeziku, ampak mora potrošnik dejansko imeti možnost seznaniti se z vsemi pogoji. Tako je zakonodajalec Evropske unije poudaril interes predhodne seznantve z vsemi pogodbenimi pogoji, da bi se potrošniku omogočilo, da se ozaveščeno odloči, ali želi, da ga ti pogoji zavezujejo.
- 32 Poleg tega je treba v delu, v katerem predložitveno sodišče poudarja, da je portugalska ureditev v zvezi s skupinskimi zavarovanji v skladu z določeno razlago sodne prakse *lex specialis*, ki izključuje uporabo splošnih predpisov v zvezi s pogoji, o katerih se stranki nista dogovorili posamično, opozoriti, da zahteve po preglednosti pogodbenih pogojev iz Direktive 93/13 ni mogoče izključiti iz razloga, da obstaja posebna pravna ureditev, ki se uporablja za določeno vrsto pogodb. V skladu z ustaljeno sodno prakso namreč Direktiva 93/13 pogodbe, za katere se uporablja, opredeljuje s sklicevanjem na lastnosti pogodbenih strank (glej v tem smislu sodbo z dne 21. marca 2019, Pouvin in Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, točka 23 in navedena sodna praksa, in sklep z dne 10. junija 2021, X Bank, C-198/20, neobjavljen, EU:C:2021:481, točka 24).
- 33 V zvezi s tem je treba prav tako opozoriti, da se z načelom skladne razlage zahteva, da nacionalna sodišča ob upoštevanju celotnega nacionalnega prava in z uporabo načinov razlage, ki so uveljavljeni v tem pravu, storijo vse, kar je v njihovi pristojnosti, da zagotovijo polni učinek zadevne direktive in dosežejo rešitev v skladu z njenim ciljem (sodba z dne 6. novembra 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, točka 59 in navedena sodna praksa).
- 34 Glede na zgoraj navedene ugotovitve je treba na prvo in drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 4(2) in člen 5 Direktive 93/13 v povezavi z dvajseto uvodno izjavo te direktive razlagati tako, da mora imeti potrošnik vedno možnost, da se pred sklenitvijo pogodbe seznani z vsemi pogoji, ki jih ta pogodba vsebuje.

Tretje vprašanje

- 35 V skladu z ustaljeno sodno prakso je v okviru sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, uvedenega s členom 267 PDEU, naloga Sodišča dati nacionalnemu sodišču koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. Zato mora Sodišče po potrebi preoblikovati

predložena vprašanja in v teh okoliščinah razložiti vse določbe prava Unije, ki jih nacionalna sodišča potrebujejo za odločanje o sporih, ki so jim predloženi, tudi če te določbe niso izrecno navedene v vprašanjih, ki mu jih ta sodišča postavijo (glej zlasti sodbo z dne 4. oktobra 2018, Kamenova, C-105/17, EU:C:2018:808, točka 21 in navedena sodna praksa).

- 36 V zvezi s tem je treba ugotoviti, na prvem mestu, da se predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem sprašuje o razlagi člena 3(1) in (3) Direktive 93/13 v povezavi s priložo, točka 1(i), k tej direktivi in o posledicah te razlage za to, da zavarovalnica v okviru pogodbe o skupinskem zavarovanju zoper potrošnika uveljavlja pogoj o izključitvi ali omejitvi kritja zavarovanega tveganja, s katerim se ta potrošnik ni mogel seznaniti pred sklenitvijo te pogodbe. Čeprav je iz predloga za sprejetje predhodne odločbe razvidno, da se v obravnavanem primeru potrošnik z zadevnimi pogoji ni mogel seznaniti pred sklenitvijo zavarovalne pogodbe iz postopka v glavni stvari, to sodišče ne navaja, da ta pogodba vsebuje pogoj, katerega cilj ali učinek je, kot je navedeno v točki 1(i) te priloge, „nepreklicno zavezovanje potrošnika k pogojem, za katere ni imel prave možnosti, da bi se z njimi seznanil pred sklenitvijo pogodbe“. Iz tega sledi, da tega vprašanja ni treba preučiti glede na člen 3(3) te direktive niti glede na navedeno priložo.
- 37 Drugič, iz predloga za sprejetje predhodne odločbe je razvidno, da želi navedeno sodišče z navedenim vprašanjem na eni strani izvedeti, kakšne so posledice tega, da pred sklenitvijo pogodbe ni bilo seznanitve s pogoji v zvezi z glavnim predmetom te pogodbe, kot so pogoji v zvezi z izključitvijo ali omejitvijo kritja zavarovanega tveganja, za presojo nepoštenosti teh pogojev, na drugi strani pa, ali je mogoče take pogoje, kadar niso bili predhodno sporočeni potrošniku, uveljavljati proti potrošniku, če se z njimi ni mogel seznaniti, in ali je dejstvo, da bi bilo zavarovalca mogoče šteti za odgovornega za to neseznanitev, dejavnik, ki ga je treba upoštevati pri tej presoji.
- 38 Zato je treba šteti, da predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 3(1) in člene od 4 do 6 Direktive 93/13 razlagati tako, da je mogoče pogoj v zavarovalni pogodbi v zvezi z izključitvijo ali omejitvijo kritja zavarovanega tveganja, s katerim se potrošnik ni mogel seznaniti pred sklenitvijo te pogodbe, uveljavljati proti temu potrošniku, in to tudi, če je zavarovalca mogoče šteti za odgovornega za tako neseznanitev in čeprav taka odgovornost navedenega potrošnika ne postavlja v enak položaj, v kakršnem bi bil, če bi bil upravičen do tega kritja.
- 39 V skladu z ustaljeno sodno prakso se pristojnost Sodišča v zvezi s preizkusom morebitne nepoštenosti pogodbenega pogoja v smislu člena 3(1) Direktive 93/13 nanaša na razlago meril, ki jih nacionalno sodišče lahko uporabi ali mora uporabiti pri preučitvi tega pogoja glede na določbe te direktive. Navedeno sodišče se mora torej ob upoštevanju teh meril odločiti o konkretni opredelitvi posebnega pogodbenega pogoja glede na okoliščine obravnavanega primera. Iz tega je razvidno, da se mora Sodišče omejiti na to, da predložitvenemu sodišču zagotovi smernice, ki jih mora to upoštevati pri presoji nepoštenosti zadevnega pogoja (glej v tem smislu sodbo z dne 3. septembra 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 in C-252/19, EU:C:2020:631, točka 91 in navedena sodna praksa).
- 40 Glede tega je treba na prvem mestu opozoriti, da je v zvezi s členom 5 Direktive 93/13 preglednost pogodbenega pogoja eden od elementov, ki jih je treba upoštevati pri presoji nepoštenosti tega pogoja, ki jo mora opraviti nacionalno sodišče na podlagi člena 3(1) te direktive (sodba z dne 12. januarja 2023, D.V. (Odvetniška nagrada – načelo urne postavke), C-395/21, EU:C:2023:14, točka 47 in navedena sodna praksa).

- 41 Čeprav je lahko nepreglednost pogodbenega pogoja zaradi njegove nejasnosti ali nerazumljivosti element, ki ga je treba upoštevati pri presoji nepoštenosti tega pogoja, pa je lahko pomanjkanje preglednosti, ker se potrošnik pred sklenitvijo zadevne pogodbe z navedenim pogojem ni mogel seznaniti, še toliko bolj tak element.
- 42 Na drugem mestu, v okviru presoje nepoštenosti pogodbenega pogoja, ki jo mora nacionalno sodišče opraviti v skladu s členom 3(1) Direktive 93/13, mora to sodišče najprej presoditi morebitno nespoštovanje zahteve dobre vere in nato obstoj morebitnega znatnega neravnotežja v škodo potrošnika v smislu te določbe (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, točka 49 in navedena sodna praksa). V skladu s členom 4(1) te direktive mora navedeno sodišče to presojeno opraviti zlasti s sklicevanjem na trenutek sklenitve pogodbe in na vse okoliščine, ki so obstajale v času njene sklenitve.
- 43 V zvezi z zahtevo dobre vere je treba na eni strani navesti, kot je razvidno iz šestnajste uvodne izjave Direktive 93/13, da mora nacionalno sodišče pri presoji dobre vere upoštevati zlasti moč pogajalske pozicije strank in to, ali je bil potrošnik spodbujen v strinjanje z zadevnim pogodbenim pogojem.
- 44 V obravnavanem primeru je LP – s pridržkom preverjanj, ki jih bo moralo opraviti predložitveno sodišče – v zvezi s tem v pisnem stališču trdila, da je bilo „zahtevano“, da ona in njen zakonec skleneta zavarovalno pogodbo, da bi pridobila zadevno bančno posojilo za nakup nepremičnine. Ob tej priložnosti naj bi le podpisala ponudbo za pristop k tej pogodbi, ki jima jo je predložila banka, ne da bi bila kadar koli obveščena o njeni celotni vsebini. To ponudbo za pristop naj bi izpolnil uslužbenec banke, ki jima je navedeno pogodbo predložil v podpis. LP naj bi navedeno ponudbo podpisala, ne da bi ji bil prebran kakršen koli pogoj o izključitvi sklenjenega kritja zavarovanega tveganja.
- 45 Na drugem mestu, v zvezi z vprašanjem, ali pogodbeni pogoj – v nasprotju z zahtevo dobre vere – v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pravicah in obveznostih pogodbenih strank, ki izhajajo iz te pogodbe, mora nacionalno sodišče v skladu z ustaljeno sodno prakso preveriti, ali bi lahko prodajalec ali ponudnik, če s potrošnikom lojalno in pravično posluje, razumno pričakoval, da bi potrošnik ta pogoj sprejel v okviru posamičnih pogajanj (glej zlasti sodbi z dne 3. septembra 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 in C-252/19, EU:C:2020:631, točka 93 in navedena sodna praksa, in z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 98 in navedena sodna praksa).
- 46 Zato je treba pri presoji, ali pogodbeni pogoji, kakršni so ti v postopku v glavni stvari, povzročijo tako neravnotežje v škodo potrošnika, upoštevati vse okoliščine, ki bi jih prodajalec ali ponudnik ali njegov zastopnik lahko poznal ob sklenitvi te pogodbe in ki bi lahko vplivale na poznejše izpolnjevanje navedene pogodbe. Nacionalno sodišče bo tako moralo ugotoviti, ali je potrošnik prejel vse informacije, ki bi lahko vplivale na obseg njegovih obveznosti iz iste pogodbe in na podlagi katerih bi lahko med drugim ocenil posledice, ki iz nje izhajajo.
- 47 V zvezi s tem je okoliščina, da se potrošnik s pogodbenim pogojem ni mogel seznaniti pred sklenitvijo zadevne pogodbe, bistven element pri presoji morebitne nepoštenosti tega pogoja, ker bi lahko ta okoliščina potrošnika pripeljala do tega, da prevzame obveznosti, ki jih drugače ne bi sprejel, in bi zato lahko povzročila znatno neravnotežje med vzajemnimi obveznostmi strank te pogodbe.

- 48 V obravnavanem primeru naj LP ne bi imela priložnosti niti seznaniti se z določbami zavarovalne pogodbe v zvezi z izključitvijo ali omejitvijo kritja zavarovanega tveganja niti družbe Ocidental obvestiti o svojem zdravstvenem stanju ob sklenitvi te pogodbe, ker ob pristopu k navedeni pogodbi ni izpolnila nobenega vprašalnika v zvezi s svojim zdravstvenim stanjem.
- 49 V teh okoliščinah, ki jih mora preveriti predložitveno sodišče, je posledica uporabe takih pogojev o izključitvi ali omejitvi kritja zavarovanega tveganja ta, da potrošnik v primeru uresnitve tega tveganja ni več upravičen do tega kritja in da mora načeloma od datuma ugotovitve trajne nezmožnosti za delo zaradi prej obstoječe zdravstvene težave, o kateri ni imel priložnosti obvestiti zavarovalnice, sam plačati še dolgovane obroke posojila. Odvisno od primera bi moral plačati vsaj del teh obrokov, kadar je na podlagi veljavne nacionalne ureditve, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, banka odgovorna za škodo, ki je nastala zaradi nesporočitve teh pogojev, ne da bi bil ta potrošnik kljub temu postavljen v enak položaj, v kakršnem bi bil, če bi bil upravičen do navedenega kritja. Navedeni potrošnik se torej lahko znajde v položaju, v katerem mu je glede na izgubo dohodkov zaradi njegove trajne nezmožnosti za delo težko ali celo nemogoče poplačati te obroke, medtem ko se je ravno proti temu tveganju želel zavarovati s pristopom k zavarovalni pogodbi, kot je ta v postopku v glavni stvari.
- 50 Tako prodajalec ali ponudnik s tem, da zadevnemu potrošniku ni omogočil, da se pred sklenitvijo te pogodbe seznani z informacijami o navedenih pogodbenih pogojih in o vseh posledicah sklenitve navedene pogodbe, navedeno tveganje, ki izhaja iz morebitne trajne nezmožnosti za delo, popolnoma ali vsaj delno prelaga na tega potrošnika.
- 51 Če bi predložitveno sodišče na podlagi presoje okoliščin obravnavanega primera ugotovilo, da v obravnavani zadevi v nasprotju z zahtevo dobre vere družba Ocidental ob spoštovanju zahteve po preglednosti v razmerju do LP ni mogla razumno pričakovati, da bo ta v okviru posamičnih pogajanj sprejela zadevne pogodbenne pogoje, bo moralo to sodišče ugotoviti, da so zadnjenavedeni pogoji nepošteni.
- 52 Iz ustaljene sodne prakse izhaja, da mora po tem, ko se za neki pogoj ugotovi, da je nepošten in zato ničen, nacionalno sodišče na podlagi člena 6(1) Direktive 93/13 zavriniti uporabo tega pogoja tako, da ne more imeti zavezujočih učinkov za potrošnika, razen če ta temu ne nasprotuje (sodba z dne 16. julija 2020, CaixaBank in Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 in C-259/19, EU:C:2020:578, točka 50).
- 53 V obravnavanem primeru bi iz tega sledilo, da pogoja o izključitvi ali omejitvi kritja zavarovanega tveganja ni mogoče uveljavljati proti LP. Te ugotovitve ni mogoče ovreči z nacionalno ureditvijo, kakršna je ta, ki jo navaja predložitveno sodišče, v skladu s katero mora zavarovalec, ki ni izpolnil obveznosti sporočitve pogodbenih pogojev, ki jo ima na podlagi te ureditve, povrniti škodo, ki je nastala zaradi take nesporočitve, ki pa vseeno ne omogoča ponovne vzpostavitve pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če bi bil upravičen do tega kritja. Navedena ureditev, ki se nanaša na posledice te nesporočitve na področju civilne odgovornosti, ne more vplivati na to, da pogodbenega pogoja, ki je v skladu z Direktivo 93/13 opredeljen kot nepošten, ni mogoče uveljavljati proti potrošniku.
- 54 Poleg tega mora v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča ugotovitev nepoštenosti pogoja, ki je vsebovan v pogodbi, omogočiti, da se vzpostavi pravni in dejanski položaj, v kakršnem bi bil potrošnik, če tega nepoštenega pogoja ne bi bilo (sodba z dne 12. januarja 2023, D.V. (Odvetniška nagrada – načelo urne postavke), C-395/21, EU:C:2023:14, točka 54 in navedena sodna praksa).

- 55 Nezmožnost uveljavljanja takega pogodbenega pogoja, ki je opredeljen kot nepošten, proti potrošniku, pa ne vpliva na morebitne posledice – na področju civilne odgovornosti zavarovalca do zavarovalnice – tega, da zavarovalec potrošniku tega pogoja ni sporočil.
- 56 Iz vseh zgornjih preudarkov izhaja, da je treba člen 3(1) in člene od 4 do 6 Direktive 93/13 razlagati tako, da kadar nacionalno sodišče pogoj iz zavarovalne pogodbe v zvezi z izključitvijo ali omejitvijo kritja zavarovanega tveganja, s katerim se zadevni potrošnik ni mogel seznaniti pred sklenitvijo te pogodbe, opredeli kot nepošten, mora to sodišče zavrniti uporabo tega pogoja, da ta nima zavezujočih učinkov za tega potrošnika.

Stroški

- 57 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (deveti senat) razsodilo:

- 1. Člen 4(2) in člen 5 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah v povezavi z dvajseto uvodno izjavo te direktive**

je treba razlagati tako, da

mora imeti potrošnik vedno možnost, da se pred sklenitvijo pogodbe seznani z vsemi pogoji, ki jih ta pogodba vsebuje.

- 2. Člen 3(1) in člene od 4 do 6 Direktive 93/13**

je treba razlagati tako, da

kadar nacionalno sodišče pogoj iz zavarovalne pogodbe v zvezi z izključitvijo ali omejitvijo kritja zavarovanega tveganja, s katerim se zadevni potrošnik ni mogel seznaniti pred sklenitvijo te pogodbe, opredeli kot nepošten, mora to sodišče zavrniti uporabo tega pogoja, da ta nima zavezujočih učinkov za tega potrošnika.

Podpisi